

Zeitschrift: Der Geschichtsfreund : Mitteilungen des Historischen Vereins
Zentralschweiz

Band: 26 (1871)

Artikel: Rudolfs von Montfort, Bischofs zu Constanz, Statuten oder
Kirchensatzungen (1327)

Autor: Schneller, Joseph

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-112497>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 07.10.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

VII.

Rudolfs von Montfort, Bischofs zu Constanz, Statuten oder Kirchensatzungen.

Mitgetheilt von J. Schneller.

1327, 5. April.

(Archiv Engelberg.)

Rudolfus Dei gratia Episcopus Constantiensis, dilectis in Christo, Archidiaconis, Decanis et Camerariis sue Dyoceseos salutem in Domino. Nos de statu vita | et honestate Ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum, que nobis a Deo commisse sunt, juxta pastoralis officii debitum pro singulorum excessibus nobis | expositis et in posterum exponendis solliciti secundum juris rigorem et temperantiam equitatis, prout expedit corrigendis, de consilio prudentum duximus ordinandum, statuendo articulos infra scriptos inuiolabiliter observari. |

De Baptismo. Volumus, vt baptismus distincta verborum prolatione, in quibus virtus sacramenti consistit, sollicitè consecratur | et conferatur forma debita, sic videlicet, Ego baptizo te R. In nomine patris et filii et spiritus sancti.

Et vt quilibet plebanus et viceplebanus sigillum habeat, quo | requisitus acta curie nostre possit sigillare.

De sacramento Eucharistie. Volumus, ut supremum nostre salutis subsidium Eucharistie sacramentum pura mente cum intentione devota studiosa verborum sacri canonis pronuntiatione signis

loco et tempore debitis conficiatur. | Et vt ipsum sanctum crisma et sacrum oleum in ecclesiis sub fidei custodia clavibus adhibitis munde custodiantur, fidelibus cum opus | fuerit digne conferenda. Ne autem per imperitiam aut negligentiam sacerdotum ullus defectus vel error veniat, precipimus vobis | Decanis et Camerariis, quatenus in singulis vestris conuocationibus et Capitulis per singulos sacerdotes inquiratis de premisis, instruendo | sacerdotes; et si qua correctione digna sunt, ad nos vel Archidiaconos vestros referatis. Mandamus etiam, vt exceptis nominatim | excommunicatis preterquam in articulo mortis et illis propter quorum culpam, fraudem vel dolum, consilium et auxilium latum est interdictum, | nisi iuxta posse satisfecerint vel de satisfaciendo et satisfactione procuranda cautionem dederint, penitentia tempore interdicti ab homine vel a iure prelati | nulli denegetur.

De confessoribus et penitentiis. Statutum Concilii generalis recensentes, volumus, vt omnes vtriusque sexus fideles, postquam ad annos discretionis pervenerint, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti et || injunctam sibi penitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens ad minus in pascha Eucharistie Sacramentum, nisi forte de | proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum, alioquin et vivens ab in | gressu ecclesie arceatur, et moriens ecclesiastica careat sepultura. Ne autem detur inexpertis materia vel occasio delinquendi, | volumus quod sacerdos inquirendo de peccatis a confitente sollicitus sit vsitata peccata sigillatim perquirere, quedam autem per circum | stantias caute investigare; Majora tamen peccata, pura homicidia, sacrilegia, incestus, stupra virginum, peccata contra naturam, iniectiones manuum in clericos vel parentes, vota fracta et similia, nobis et penitentiario nostro referentur punienda. Item mandamus, quod | quilibet sacerdos in sua ecclesia et parrochia indutus superpellicio omni reverentia qua potest, cum lumine et campanula Corpus | Domini portet, cum opus fuerit, et decem dierum indulgentias sequentibus largiatur. Inhibemus etiam, quod nullus sacramenta, communionem, | celebrationem, unctionem, matrimonia, aut alia sacramenta vendat vel causa avaritie conserat. Item volumus, quod quilibet etatem | quindecim annorum habens aut prius sacramentum confirmationis requirat, alioquin pro sua negligentia punietur.

De Sepulturis. Item inhibemus firmiter et distincte, ne quis sacerdos, Rector ecclesie seu confessor, alicui in vita vel in morte | persuadere audeat, ut in locis magis Religiosis, aut eorum ecclesiis eligant sepulturam, aut potiora ipsis remedia constituent | in prejudicium parochialium ecclesiarum, sed eos proprio arbitrio derelinquant, adjicientes, ne quis rector ecclesie vel vicarius aliquem | manifestum vsurarium presumat tradere ecclesiastice sepulture sine nostra licentia speciali, vel familiam vsurariorum manifestorum | in divinis officiis admittere, aut talem vsurarium ad oblationem altaris recipere. Et si forte tales per violentiam in cimi | teriis tumulentur, tamdiu a divinis in talibus ecclesiis cessari volumus, quamdiu ibidem sepulti existunt. Declaramus | etiam eos, qui propria temeritate defunctorum corpora tempore interdicti in cymiteriis tumulaverint, vel excommunicatos publice aut no | minatim interdictos, etiam in locis non interdictis sepellire scienter presumpserint, ipso facto excommunicationi subjacere, a qua sine licentia | ordinarii absolvi non possunt.

De habitu et tonsura. Volumus, ut juxta statuta canonum clerici maxime in sacris ordinibus constituti, indumenta nimia brevitate vel longitudine non notanda, et tonsuram seu coronam deferant congruentes. | Et quia pravorum confortia sepe bonorum mores corrumpunt, prohibemus, ne vagi scolares, qui vitam abhominabilem | ducunt, et eo ipso, quod se ludibrium populo constituunt, sunt infames, de cetero in clero admittantur, vel ad Ordines assumentur, | nisi bonorum testimonio eorum et scholas biennio frequentantes emendati coram ordinario comprobentur; qui vero post receptum sacrum | Ordinem se vagum exhibuerit, ab executione ordinis ipso facto suspensus, ad cleri confortium et divinum officium nullatenus admittatur. |

De cohabitatione Clericorum. Vitium incontinentie maxime notorium modis omnibus prosequentes, Statuimus, quatenus ex nunc in antea | cohabitatores manifesti nuncientur per vos ab omni officio divinorum ipso jure suspensi, precipientes ipsis vice nostra, vt a se | penitus removeant illas, quas illicite tenent in domibus suis aut in procuratione manifesta. Vt autem de cetero, tanquam canis | ad vomitum rediens in culpam pristinam taliter puniti non labantur, decernimus, si cohabitatores predicti fornicarias a | sua cohabitatione et procuratione, monitione vestra premissa, non

dimiserint, vt per ammonitionem a beneficiis suis sententias de talibus excessibus | satisfacere compellantur, quod si propria beneficia non habuerint, sed vicarii fuerint, a nostra Dyocesi modis omnibus excludantur.

De Vicariis. Cum potestatem non habeant ligandi vel solvendi, nisi cui hoc ex Superioris auctoritate conceditur, Inhibemus, ne | de cetero aliquis tamquam rector aut vicarius admittatur ad regimen animarum, nisi qui docuerit per litteras Ordinarii, sibi huiusmodi | curam fore concessam; Decernimus insuper, vt vicarii in ecclesiis taliter instituti, a suis vicariis ab aliquo non valeant amoveri, | nisi auctoritate ordinaria ex causa rationabili proposita et probata. Ad hec statuimus inhibentes, ne quis propriam habens ecclesiam vicariam assumat | in aliena, nisi hoc ex causa sibi auctoritate ordinaria fuerit indulgendum. Statuimus quoque, vt in ecclesiis, parochialibus illorum, qui | sunt etate minores, nullus nisi perpetuus vicarius assumatur.

De Transgressoribus sententiarum et mandatorum. Statuimus contra presumptiones illorum, qui sententias et mandata superiorum turpiter contempnere non | timent, et suspensi aut excommunicati vel presentibus excommunicatis vel in locis interdictis scilicet divina celebrare non timent, | aut negligenter superiorum mandata exequi non curant, ut eo ipso tanquam irregulares publice per vos denunciati, ad ordinarium | graviter puniendi transmittantur.

De Simoniacis. Statuimus, ut infammati aut probabiliter de symonia suspecti, ab officio et beneficio suspensi per vos publice | nuntientur, et sine mora ad iudicium ordinarii mittantur, vbi cum solemnitate juris examinati penam condignam recipiant, ipsis et sui | criminis auctoribus infligendam.

De turpi lucro et negotiatoribus. Intelleximus, quod quidam in sacris ordinibus constituti, spem divinam postponentes in prejudicium anime sue, vendentes et ementes ea que non licent, negotiantur, qua | propter qui tales inventi fuerint, ad examen nostrum suspensos per vos transmitti volumus, pena canonica puniendos.

De Apostatis firmiter precipimus, vt a regula et a religione sua apostantes, excommunicatos publice nunciatis.

De perjurio. Statuimus, ut qui manifeste venerint contra iuramentum vel fidem prestitam, ab officio per vos | suspendantur, et ad nos canonice puniendi transmittantur.

De homicidiis et incendiariis. Propter incendii et homicidi abhominatorem districte precipimus, vt clericos de talibus | criminibus probabiliter suspectos vel infamatos, ad nos transmittatis vel faltem nobis eos denunciatis.

De illis, qui ecclesias suas sine divinis officiis derelinquunt. Decernimus, si quis ecclesiam suam in divinis officiis debite | non procurat, vt indignus pane, lacte et lana per | vos a receptione omnium fructuum ejusdem ecclesie suspendatur et inhi | beatur solventibus census et decimas, ne sibi in aliquo respondeant vel intendant. Idemque citetur coram nobis, de tanto excessu justitiam recepturus. |

De patientibus defectum in natalibus. Mandamus districtius inhibentes, ne defectum in natalibus patientes in vestros | confratres admittatis, nisi de gratia sedis apostolice et mandato nostro speciali, in contrarium vero admissos ad nos remittatis.

De Tabernariis et Lusoribus. Si quis fame sue prodigus tabernas et ludos maxime taxillorum frequentaverit, ab officio suo | suspendatur, et debite emendandis Ordinario per vos nuntietur.

De presbiteris plures ecclesias inofficiantibus. Cum sint quidam plures ecclesias inofficiantes, dum ad utramque transeunt, neutri bene | proficiunt, Inhibemus, ne hoc de cetero fiat, nisi ex causa rationabili coram vobis ostensa, vt quia sint adeo tenues et vicine, quod sine bina celebratione debeat fustineri.

De Monachis parrochiales ecclesias inofficiantibus. Statuimus et inviolabiliter observari volumus, vt nullus religiosus | exemptus vel non exemptus ad regimen parrochialium ecclesiarum in nostra Dyocesi admittatur, vel per vos in confratrem recipiatur, nisi | qui per litteras ordinarii docuerit, sibi hujusmodi regimen et animarum curam fore commissam; Et qui contraveniunt, ab officio | suspendendi, et ecclesie tales interdicende per vos nobis sine mora nuncientur. Ne autem Religiosi exempti contra premissa | venientes privilegia sua, quibus taliter abutuntur pretendere valeant, decernimus, contemptum et pertinaciam eorundem in personis | secularibus et rebus seu possessionibus, per singulas parrochias nostre dyoceseos ad Monasteria sive domos talium Religiosorum pertinentes, per excommunicationis et interdicti sententiam, appellatione qualibet non obstante, coercedam.

De hiis qui manus temerarias injiciunt in personas ecclesia-

sticas. Statuimus, vt si quis de cetero nostre civitatis vel Dyoceseos in quemcunque clericum habentem sacrum ordinem manus iniecerit temere violentas, non solum denunciatur excommunicatus, verum etiam in huiusmodi facinoris detestationem familiam etiam ipsius exclusam esse volumus a divinis; Et si forte mors aut mutilatio membri ex tali injuria fuerit subsecuta perpetua notatus infamia, officia et beneficia ac feoda, que tenebat inmediate uel mediate ab ecclesiis vel personis ecclesiasticis nostre Dyoceseos uel civitatis amittat ipso facto; nec ex hiis quicquam transeat ad heredes ejusdem. Si vero quisquam clericus vel Laicus prelatum seu clericum cujuscunque Ecclesie uel Monasterii aut personam religiosam a uisu diabolico captivare presumpserit, dignitates, officia et beneficia que ab eadem ecclesia habet, ipso facto amittat, nec ad heredes ipsius transmittantur; locum etiam ubi moram fecerit talis captivans ac sui defensores, receptatores et qui huiusmodi captivum servaverint, cum terra et familia eorundem ecclesiastico subiaceant inter dicto. Statuimus et distincte inhibemus, ne interdicta in quocunque loca nostre Dyoceseos vel civitatis ad instantiam privatarum personarum per judices infra nostram Dyocesim a sede apostolica delegato aliquantulum observentur, nisi de nostro mandato speciali.

Contra iniquas constitutiones et libertates ecclesiasticas. Libertatis ecclesiastice dispendiis precaventes, declaramus, omnes privatas personas thelonia seu pedagia exigentes et extorquentes, vt res ecclesiarum seu personarum ecclesiasticarum per loca duci vel portari permittant, excommunicationis sententie in tales generaliter a jure promulgate ipso facto subiacere. Ubi vero communitas vel universitas huiusmodi thelonia exegerit, hoc ipso facto cessandum esse in locis universitatum vel ipsorum communitatum a divinis, cum loca talium communitatum et universitatum sint a jure propter hoc interdicta. Et volumus, vt omnibus vestris et vestrorum confratrum subditis districte precipiatis, quod statuta contra libertatem ecclesiasticam facta revocent, sicut sententiam excommunicationis in huiusmodi statuentes a jure generaliter prolatam et divinam ultionem voluerint evitare. Et de cetero abstineant a talibus statutis, alioquin ipsos ad revocationem talium statutorum per censuram ecclesiasticam compellemus. Vestram igitur providentiam monemus et hortamur, vobisque sub pena suspensionis ab officio divinatorum precipimus, quod prescriptam ordinationem, statuta et

mandata in singulis | conventibus confratrum vestrorum recitetis, et ab omnibus firmiter observari faciatis, Inquisitioni excessuum in prenotatis | articulis frequentius insistendo, vt vestrum apud Deum crescat meritum, et proinde vestra diligentia apud nos debeat | merito commendari. Datum Constantie. Anno. Domini M.CCC.XXVII. Nonas Aprilis. decima Indictione. ¹⁾)

¹⁾) Diese bischöflichen Verordnungen stehen auf zwei gleichzeitig überschriebenen Pergamenblättern im Archive Engelberg Cista E. Sie wurden einem handschriftlichen Codex enthoben, der auf der dortigen Bibliothek folgende Ueberschrift und Signatur trägt: Raymundi Summa Confessariorum I¹/24.

Die Rückseite des einen Pergamenblattes weist eine hübsch geschriebene Urkunde vom 6. Mai 1326, ausgestellt von Abt Diethelm in der Richun Duwe

